

Kulturní

Speciální příloha časopisů SOKOL a Vzdělavatel

Listy

Podzim 2008

Loutkové divadlo? Balzám a pohlazení po duši

Bylo, nebylo, existovala v Hostivaři jedna sokolovna. Asi si řeknete: „Na tom přeci není nic divného. Sokoloven je po celé republice přeci plno.“ A máte pravdu. Ale tahle sokolovna nebyla obyčejná. Ve Švehlově sokolovně se totiž hraje loutkové divadlo. Ani to ale není zase nic tak výjimečného. Tohle divadlo ale pravidelně pořádá přehlídku loutkových divadel Pražský Tajtrlík a snaží se stmelovat amatérské loutkáře v celém Sokole.

Fundraising aneb Jak si říct o peníze

Naskytla se nám možnost účastnit se Středoevropského sympozia uměleckého managementu, který pořádalo americké Kennedyho centrum – českým organizátorem byl DOX Praha. S účastí nebylo proč váhat. Zejména když tématem bylo Jak získávat peníze na uměleckou činnost. Tedy téma, které trápí nejen profesionály, ale i ty, kteří se kultuře věnují „amatérsky“. Tedy téma nanejvýš aktuální i pro sokolské kulturní soubory, sbory a další aktivity.

Kulturní telegraf**3**

- Galerie V chodbě uvádí
- Za Hvězdičkou do Benátek
- Vánoce s „Vypálkovci“
- Loutkáři čtyřikrát do školičky
- Tržiště scénářů

Soubory**4-5**

- Výlet do Španěl
- + Gaudium – Praha
- Ohlédnutí za Jihlavou 2008
- Hvězdičky v dětských očích
- Svět loutek ze Sokola Dobruška
- + Tradice sokolských ochotníků

Rozhovor**6-7**

- Petra Šikýřová

Výstavy**8**

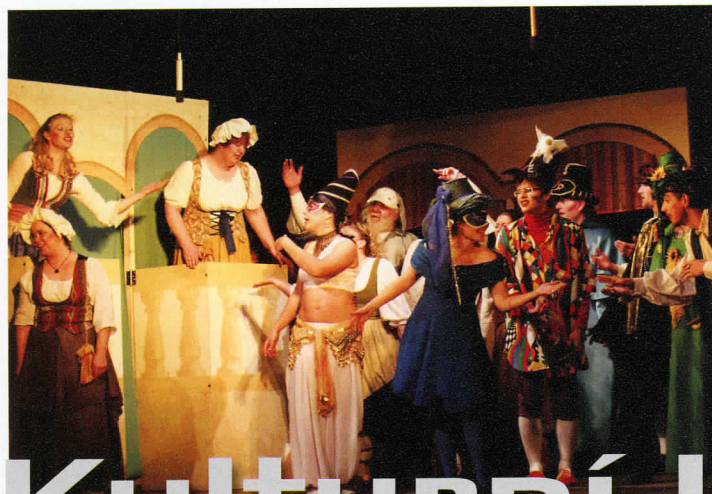
- Galerie V chodbě
- Kultura v Sokole není jen mýtus
- + Výstavy a Sokol

Ekonomika**9-11**

- Zastavení u autorského práva
- + přehled kolektivních správců autorských práv
- Fundraising aneb Jak si říct o peníze
- + Fundraising je...
- + Definovat své poslání

POZVÁNKA 12**Přehlídka sokolské kultury 2009**

- VI. národní přehlídka sokolských ochotnických souborů
Boskovice, 4.-5. dubna 2009 (moravská část)
Lázně Toušeň, 25.-26. dubna a 23.-24. května 2009 (česká část)
- Národní přehlídka sokolských loutkářských souborů
Přerov, květen 2009

Kulturní listy

Vážení čtenáři,

známá teta Kateřina ze Saturnina by asi na úvod prohlásila: „Nalejme si čistého vína.“ A možná by dodala některé z dalších přísloví, jako třeba „kdo rychle dává – dvakrát dává“, nebo něco podobného. Nalejme si tedy na úvod této speciální přílohy časopisu SOKOL také „čistého vína“. Nejdřív proč tato příloha vychází.

V časopise SOKOL jsme před lety zavedli stálou rubriku Kultura, v níž jsme na jedné či dvou tiskových stranách přinášeli informace o akcích kulturních souborů a sborů působících v sokolských jednotách. Chtěli jsme zde také přinášet nejen zprávy o dění v sokolské kultuře, ale i články, které by mohly kulturní soubory ve své činnosti využít – například o autorském právu, kde vybírat a získávat nový repertoár, jak zvát veřejnost na svá představení atd. Chtěli jsme také poskytnout prostor k výměně zkušeností. Stejně jako celý časopis, i tato část byla a je z většiny odkázána na spolupráci s dopisovateli. V kulturní oblasti jich ale není tolik, a tak zpráv pro tuto rubriku jsme nijak moc nedostávali, k tomu většinou byly stále ze stejných souborů či kulturních akcí. Když jsme si položili otázku, proč tomu tak je, odpověď přišla celkem jednoduchá: Protože časopis se k drtivé většině sokolských souborů a sborů nedostane, zkrátka – neví o něm.

Sokol má to, co nemá žádná jiná organizace u nás a zřejmě ani ve světě: poskytuje jak „kulturu těla“, tak „kulturu ducha“ – svými aktivitami oslovuje širokou veřejnost a téměř každý v Sokole může nalézt to, co ho zajímá, uspokojit své zájmy a záliby. A co je hlavní – uspokojovat je aktivně. Kulturní činnost tak tvoří společně se sportem pro všechny a sportem výkonnostním nedílný trojlístek, bez kulturních aktivit by Sokol nebyl Sokolem. K tomu kulturní činnost v Sokole má svoji dlouhodobou tradici, když téměř od svého vzniku se jí věnoval. Neexistovala snad sokolovna, která by neměla pódium a zázemí pro ochotnické divadelní a loutkové soubory. Mnohé sokolské jednoty se staly i šířiteli nové zábavy a umění – kinematografie, když provozovaly kina. V dalších jednotách byly fotografické kroužky, v nichž si zájemci osvojovali tajemství umělecké fotografie a fotografování vůbec. Zmínit je potřeba také folklorní soubory, hudební a pěvecké sbory. Zasluhou těch všech se kultura dostávala i do odlehklých koutů republiky a zdejší lidé se do kulturního dění mohli zapojovat i aktivně.

Od roku 1990, kdy se Sokol obnovil, začaly kulturní sokolské soubory a sbory opět působit. Pravda, ne již v takovém množství, jako tomu bylo například mezi světovými válkami, ale přeci jen v počtu nezanedbatelném. Dnes jsou v České obci sokolské téměř dvě stovky kulturních souborů, sborů či kroužků. Nejvíce je mezi nimi zastoupeno ochotnické divadlo (téměř 70 souborů) a loutkové divadlo (zhruba 35), dále hudební, folklorní a pěvecké. Mnohé z nich dosahují dobré úrovně, některé – jako třeba folklorní soubory Vypálkovci, Odra či Formani – jsou špičkové. Všechny tyto soubory navazují na sokolskou kulturní tradici a stejně jako v minulosti i ony přispívají k tomu, aby i mimo větší města měli lidé možnost kulturního vyžití. Bez nadsázky lze říct, že v řadě obcí to jsou právě sokolové – společně s hasiči – kdo v nich udržuje společenský život.

Je tedy nesporné, že sokolské kulturní soubory a sbory si zaslouží, aby se o nich psalo a také aby měly prostor pro výměnu svých zkušeností, názorů, prostředníka k navazování kontaktů a v neposlední řadě také možnost získat informace, tipy či rady, které mohou dále ve své činnosti využít. Proto vznikla myšlenka vydat tuto speciální přílohu, kterou jsme nazvali Kulturní listy a která má právě těmto účelům sloužit. Jak bude dobrá a zda bude vycházet pravidelněji, záleží na vás – na členech kulturních souborů, zda se vám bude tato příloha líbit a budete ji aktivně využívat. A také zda se mezi vámi najdou dopisovatelé a spolupracovníci, kteří nám budou posílat své zprávy o činnosti vašich souborů a sborů, stejně jako názory, připomínky, zkušenosti.

Zkrátka: pište nám. Adresu asi znáte: časopis SOKOL, ČOS, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1, e-mail: zkubin@sokol.eu nebo redakce.sokol@seznam.cz

Zdeněk Kubín

Časopis SOKOL – Kulturní listy – samostatná speciální příloha časopisů SOKOL a Vzdělavatel, vydává Česká obec sokolská ● Adresa redakce: ČOS, tiskové oddělení, Újezd 450, 118 01 Praha 1, Tel./fax.: 257 007 376 ● Internet: www.sokol.eu ● E-mail: kultura.sokol@centrum.cz, redakce@sokol.eu ● Redakce: Zdeněk Kubín, Jana Jandovská K. ● Grafické zpracování: Ilona Hodková ● Tisk: Tiskárna Macík Sedlčany ● Informace o časopisu podává a objednávky vyřizuje redakce. Nevýžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Za věcný obsah článků odpovídají autoři a jejich obsah nemusí vždy korespondovat s názorem redakce. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky přiměřeně upravovat, krátit nebo komentovat. ● MK ČR E 17339. ISSN 0489-6718.

Galerie V chodbě uvádí...

O stálé sokolské galerii V chodbě, která již několik let působí v sokolovně T.J. Sokol Hostivař, píšeme podrobněji na jiném místě tohoto vydání Kulturních listů. Na tomto místě přijmeme pozvání na výstavu, které se zde v nejbližší době konají.

Do konce listopadu zde probíhá výstava obrazů Pavla Gregora, přesněji jeho krajinné olejomalby.

V prosinci ho vystřídá další výstava obrazů, tentokrát ilustrací malířky Kristýny Küblbeckové pod názvem Bříško, bříško, kdo v tobě bydlí.

Kontakt: T.J. Sokol Hostivař, U Branek 7, Praha 10 – Hostivař

Za Hvězdičkou do Benátek

Rádi bychom vás v listopadu pozvali do Benátek. Nemusíte balit kufry na delší cestu – nepojede se do italských Benátek, ale do Benátek nad Jizerou, kde se bude konat již pátý ročník divadelního minifestivalu Hvězdičky nad Jizerou.

Jubilejní 5. ročník podzimního Minifestivalu divadla pro děti nabídne celkem sedm představení ve čtyřech dnech. Šest hostujících souborů se postupně představí se svými hrami pro děti o víkendy 22. až 23. 11. a v neděli 30. 11. 2008. Domácí, sokolský, soubor Hvězdička nabídne dětem z mateřských škol tentokrát klasickou Karkulku ve své vlastní autorské úpravě, a to v pátek 21. listopadu dopoledne.

Všechna představení soubory odehrají v městském sále Záložna. Hrají zde jak osvědčené soubory, známé z předchozích ročníků (Sadská, Touseň, Čelákovice), malé „profi“ divadlo „V kufuru“ a také soubory, které tu ještě nehrály. DS Vojan z Libice nad Cidlinou zde předvede pohádku „Měla babka čtyři jabka“, která získala mnohá ocenění na letošních divadelních přehlídkách. Novinkou bude také první podzimní účast Dětského souboru Dobrovít z Dobrovice. I divadelníci ze Sadské se budou prezentovat mladým souborem.

Letos pořadatelé získali na přehlídku grant Středočeského kraje. Z oslovených osmi souborů se přihlásilo šest a z toho je vidět, že soubory do Benátek jezdí hrát rádi.

Jan Tichý

Vánoce s „Vypálkovci“

Vánoce jsou pomalu za dveřmi. Pokud si atmosféru tohoto svátečního času chcete zpříjemnit a strávit ji třeba s hezkou hudbou, pak přijměte pozvání folklorního souboru „Vypálkovci“, který již tradičně pořádá vánoční koncerty.

Letošní, tradičně nazvaný Vánoce s Vypálkovci, se koná v sobotu 20. 12. 2008 ve Foersterově síni – Pštrosova ul. 17, Praha 1 (fara kostela sv. Vojtěcha). „Vypálkovci“ zde vystoupí dvakrát – poprvé od 16.00 hodin, podruhé od 18.00 hodin.

Loutkáři čtyřikrát do školičky

Ve spolupráci s Českou obcí sokolskou a NIPOS ARTAMA se letos uskuteční čtyři loutkářské školičky, a to již v pořadí šestá, sedmá, osmá a devátá. Dvě budou v Praze a dvě mimo Prahu, z toho jedna na Moravě. Cílem školiček je poskytnout krátké základní školení v oblasti loutkového divadla.

Termíny

Co hrát: 31. 10.–2. 11. 2008 – Praha, Sokol Hostivař

Herectví hlasem: 7. 11.–9. 11. 2008 – Praha, Nosticovo divadlo (pokud bude volné)

Práce se světlem: 14. 11.–16. 11. 2008 – Přerov

Jak hrát: 5.–7. 12. 2008 – Sokol Dobruška
Půjde vždy o jeden víkend, tedy od pátku od večera (cca od 18 hodin) do neděle odpoledne (cca do 14 hodin).

Tematické zaměření jednotlivých víkendových lekcí:

6. školička • CO HRÁT – TEDY PRÁCE S TEXTEM
Jak vyhledat vhodný text, jak s ním pracovat a jak si ho upravit. Jak zdramatizovat literární nebo vlastní námět – zkratka DRAMATURGIE. Tato školička se uskuteční v Praze.

7. školička • JAK HRÁT – TEDY LOUTKOHERECTVÍ
Loutkoherecká dílna zaměřená na marionety. Probereme nejen základy hry, ale nezapomeneme ani na pokročilé loutkoherce. Tato školička by se měla uskutečnit v Dobrušce (Královéhradecký kraj).

8. školička • HERECTVÍ HLASEM
Semiář pro všechny, kteří v loutkovém divadle používají hlas. Ať už ve spojené nebo rozdělené interpretaci. Práce s charakterem, emocemi, s hlasovou stylizací – zkratka tvorba divadelní postavy hlasem. Ale samozřejmě také hlasová hygiena, správná práce s dechem apod. Tato školička se uskuteční opět v Praze.

9. Loutkářská školička • PRÁCE SE SVĚTLEM
Aby všechno, co jsme pečlivě připravili, bylo dobře vidět ... ale nejen to. Jakou funkci má světlo na divadle, potažmo na loutkovém divadle, jak pomáhá vyprávět divadelní příběh, jak vytváří atmosféru, význam a smysl, co divák musí a co nesmí vidět, jak světlo pomáhá scénografii i herectví – toho všeho se dotkneme a vyzkoušíme v dílně, která se uskuteční v moravském Přerově

Tržiště scénářů

Amatérské soubory se potýkají s nedostatkem kvalitních scénářů. Pomoci řešit situaci může vzájemná výměna scénářů mezi nimi. Jejich nabídky chceme na těchto stránkách zveřejňovat. V tomto vydání přichází na tržiště scénářů loutkové divadélko Frydolin z T.J. Sokol Hostivař.

Seznam textů loutkových her Divadélka Frydolin

1. Obr Otesan aneb Kašpárkův kouzelný mlýnek – J. Jaroš

Kašpárek zabloudí do lesa, kde potká ježibabu – upírku a hloupého obra Otesana, který ho chce sníst, aby byl chytřejší. Ale Kašpárek má kouzelný mlýnek, který mu pomůže.

2. Křemílek a Vochomůrka – V. Čtvrtek

3. Káčátko – N. Gernětová, T. Gurevičová
Interaktivní pohádka. Jak děti neuhlídaly káčátko a spolu s ježkem ho jdou zachránit před zlou liškou.

4. Zvířátka a loupežníci – Zd. Červený
Zvířátka utečou od hodného dědečka do lesa, kde potkají zlé loupežníky, kteří chtějí dědečka okrást. Proto se rozhodnou vrátit a dědečka zachránit.

5. Kašpárek vždy vítězí – Fr. Čech
Jak Kašpárek zvítězí nad nástrahami čarodějnice.

6. Jak Honza přemohl draka – J. Černý
Honza s Kašpárkem společnými silami a chytrostí přemohou draka a zachrání princeznu.

7. Kašpárek a ježibaba – J. Žáček
Jak Kašpárek vysvobodí krále, princeznu, Honzu a loupežníky z kouzel zlé ježibaby.

8. Paní zima – M. Krejčová
Dvě sestry žijí v chaloupce po rodičích. Jedna hodná a druhá líná. Jak každou z nich paní Zima odmění za to, že jí pomohou s úklidem?

9. Ledová chaloupka – M. Krejčová
Zajíček si, na radu zvířátek, postaví dřevěnou chaloupku. Liška ho přelstí a vymění ji za ledovou chaloupku. Zvířátka se pokouší lišku vyhnat. Nakonec se to povede malinké včelce.

10. Mikulášská pohádka – O. Švec
Kašpárek s Honzou putují světem, peníze se jim rozkutálely a babička jim řekne o práci na zámku. Mají vyhnat čerta.

11. Jak voják Matěj mezi nebem a peklem putoval – J. Středa

12. Kašpárek a Klapzuba – V. Sojka
Kašpárek zapadne do doupěte čarodějnice Klapzuby. Ta jej uvězní a musí jí sloužit. Zkouší překazit její pletky s čertem a zachránit princeznu.

Gaudium – Praha

Mezi 26 sokolskými pěveckými sbory patří smíšený pěvecký sbor Gaudium–Praha ke špičkovým. Sbor založili v roce 1988 Vladislav a Zdena Součkoví, kteří ho vedou dodnes.

Počet členů sboru se pohybuje mezi 55–60. Sbor pravidelně koncertuje v Praze a na dalších místech České republiky. Často vyjíždí na umělecké zájezdy do zahraničí.

Výlet do Španěl

Na přelomu června a července se pěvecký sbor Sokola Královské Vinohrady vypravil na dalekou cestu. Začátkem roku přišla totiž pozvánka k účasti na festivalu sborového zpěvu ve španělské Asturii.

Pokud přijde pozvánka od pořadatelů, zvláště z daleké ciziny, je to vždy vizitka uznání určitých kvalit sboru. Podobné pozvání přišlo před třemi lety z festivalu sborového zpěvu, konaného na francouzské Riviéře. Tehdy si nás pořadatelé „okoukli“ rok předem, když jsme zde zpívali na několika koncertech zorganizovaných místním sborem, ve kterém působil náš náhodný

lé už vědí, že kvalita sborů je dána především jejich vedením. Krom vědomí, že se o nás ví i v daleké cizině a že tudíž reprezentujeme český sborový zpěv za hranicemi v konfrontaci se sbory nejen pořadající země, ale zpravidla i s vybranými sbory mnoha jiných zemí, má taková pozvánka ještě jedno plus – pořadatelé hradí sboru náklady na ubytování a stravování v místě festivalu. Ovšem náklady dopravy si účastník – v tomto případě náš sbor Gaudium – musí hradit sám. Nadpis tohoto článku, vypůjčený od Karla Čapka z jeho „cestovních“ spisků, je poněkud nadnesený. Ono totiž vůbec nešlo o výlet, ale spíše o zájezd s určitým uměleckým cílem. Lze těžko mluvit o výletu, když ze sedmi téměř plných dní a nocí jsme strávili pět nocí a pět dní na cestách. Je pravdou, že díky povinným zastávkám řidičů jsme si mohli dovolit i několik zastávek trochu vyhlížejících jako výletní cíle. Z těch pěti nocí jsme dvě strávili „spánkem“ v autobusu, dvě ve známém ubytovacím zařízení pro chudé cestovatele, zvaném Formule F1, a jednou se nás ujal nám z dřívejška známý sbor (měli jsme s ním koncerty před časem v Praze a Lyonu) ve francouzském městečku La Verpillière. Nechal nás přespat v soukromí, když si nás rozebrali členové sboru. Navíc nám připravili velmi krásné setkání

s pohoštěním na zahradě svého „prezidenta“ (jak si často nechávají říkat vedoucí představitelé sborů – také my máme svého prezidenta, RNDr. Jirku Mičku).

Konečně jsme se tedy v sobotu večer dostali do cíle. Čekala nás bohatá večeře (nechyběly ani tzv. mořské plody) a také postele a hlavně byly před námi dva dny na jednom místě.

Festivalový koncert nás čekal až v pondělí. Ale již na neděli pro nás připravili pořadatelé další vystoupení, a to v největším městě Asturské oblasti, v přístavu Gijón v místním divadle. Koncert doplnil i španělský sbor El León de Oro. I když jsme se zprvu obávali menší účasti posluchačů (právě v době konání koncertu se odehrávalo finálové utkání mistrovství Evropy ve fotbale za účasti Španělska), téměř zaplněný sál divadla nás příjemně překvapil a to nejen početnou účastí. Naše vystoupení bylo oceněno velkým potleskem.

Vlastní festivalový koncert se odehrával ve městě Piedras Blancas v moderním kostele s velkým hledištěm, zcela zaplněným posluchači. Úspěch byl veliký. Nestává se často, že obecenstvo při potlesku vstává. Nám se to přihodilo několikrát a nakonec jsme museli ještě dvakrát přidávat. Snad jsme tedy reprezentovali dobře.

Vladimír Šilhán

známý. Tentokrát jsme měli jinou vizitku, a to v podobě našeho sbormistra, který na podobný festival, zaměřený na dětské sbory, přivedl před rokem dětský sbor Radost, jehož je také sbormistrem. A to s obrovským úspěchem. Pořadate-

Pěvecký sbor Gaudium, tentokrát při koncertu v pražském Rudolfinu

Ohlédnutí za Jihlavou 2008

V ČOS působí v současnosti 26 pěveckých sborů. Čtrnáct z nich přijelo koncem letošního května do Jihlavy na již 5. celostátní přehlídku sokolských pěveckých sborů. Komentovanou zprávu o této akci přinesl zářijový časopis SOKOL. Na tomto místě přinášíme dojmy jednoho z účastníků – šestičlenného ženského pěveckého sboru Marijánky ze Sokola Vacenovice.

Sbory, které na přehlídce vystoupily, byly uváděny stručnou charakteristikou a jejich repertoár byl velice rozmanitý. Sváteční atmosféru navodily písně od W. A. Mozarta, A. Dvořáka, L. Janáčka, E. Suchoně, Webera, J. Ježka. Dojímaly spirituály, radost se šířila při zpěvu moravských nebo slovenských lidových písní. Věkový průměr členů sborů Sokola je vyšší, i když nechybí mladí lidé, ani děti.) Prožívali jsme sounáležitost, lásku k vlasti, měli jsme pocit hrdosti. Při

našem zpěvu Morava, krásná země některým posluchačům tekly slzy dojetí. Ke společnému zpěvu strhla posluchače zlidovělá Hašlerova „Ta naše písnička česká“, kterou zařadily dva sbory. I když program trval přes čtyři hodiny, cítili jsme se pořád svátečně. Závěrem jsme všichni zazpívali sokolskou píseň „Nadšení v duši“. Následoval i přípitek všech zpěváků a k poslechu i tanci hrála cimbálová muzika Durancija z Vlčnova. Nálada byla spontánní a radostná. Pro nás

bylo překvapením, když jsme byli vyzváni starostou Sokola Jihlava ke konzultaci a k hodnocení našeho sboru – podobně jako jiné skupiny, odborně vedené sbormistry. Čtyři odborní lektoři nám vyslovili nejenom poděkování za krásné kroje, ale ocenili i bezprostřednost projevu, autentičnost nářečí, dobrý výběr písní a působivou spojitost lidového kroje s písní.

Z příspěvku Marie Šimečkové, Sokol Vacenovice

Hvězdičky v dětských očích

Napsat o všech divadelních souborech v jednom vydání dost dobře nejde. A tak jsme řešili dilema – koho vybrat? Nejprve na mysl přišly soubory, které mají výbornou úroveň i vlastní autorské zázemí, jako například v Sokole Lázně Toušeň nebo v Sokole Pyšely. Nakonec padla volba na soubor, který v dohledné době pořádá vlastní divadelní festival – na Hvězdičku z Benátek nad Jizerou.

Každý soubor má svá specifika. Třeba podle žánru, věkového složení, podle místa působení. Specifikem Hvězdičky je, že se jedná o dětský soubor. „Dospěláci“ jsou vlastně jen ve vedení, a i když si příležitostně také zahrají, starají se především o technické zajištění představení, o scénáře, režii, kostýmy, kulisy atd. Herecký soubor tvoří děti. To má jednu nevýhodu – častější výměna osazenstva. Je to logické. Po pár letech skončí školní docházka a malí herci se „rozprchnou“ – na střední a poté vysokou školu, do učení, prostě do „dospěláckého“ života.

Vraťme se ale k Hvězdičce, jejíž repertoár tvoří hry pro děti. Ta se sama představuje na internetu:

„Světlo světa jsme spatřili na počátku roku 2004, ale jak bývá zvykem něco tomu předcházelo. V roce 1993 dnešní vedoucí souboru Honza Tichý s rodinou přichází do Benátek nad Jizerou a usazuje se zde. V roce 1995 se stává členem místního loutkového divadla – vodí medvěda v Pyšné base a mluví Jeníčka v Perníkové chaloupce.“

V roce 1999 Honza napíše první hru – „Princezna Bára“ – do šuplíku, v roce 2002 pak druhou (ta zaujme jeho dceru Hanu tak, že v ní chce hrát). Její premiéra se odehraje v únoru 2003 v benátské Zálžně – sehraná, ještě pod Loutkovým divadlem. Následují další hry, ale současně dochází k „uměleckému“ rozchodu s loutkáři – Honza s dět-

mi chce jít vlastní cestou a věnovat se více činohře.

Na konci roku 2003 se řeší, jak dál. A tu přichází náhoda. Honza Tichý si všimne nástěnky benátského Sokola, na níž zjišťuje, že pod Sokolem působí i divadelní soubory. Napadne ho zkusit se pozeptat a domluvit zde. „Sokolové mne pozvou, popovídáme si, přijímají nás a od ledna 2004 se již píše historie Sokolského dětského divadla Hvězdička. Budujeme si zázemí, stavíme si vlastní paraván, děláme kulisy, píšeme a zkoušíme další hry.“

Kontakt:

www.sokolbenatky.cz

e-mail:

ds.hvezdicka.bnj@seznam.cz

Tradice sokolských ochotníků

Když se řekne Sokol, první, co dnes většinu lidí napadne, je cvičení, tělesná výchova. Ale již v době krátce po vzniku Sokola v roce 1862 patřila k významným sokolským aktivitám a cílům i etická a vlastenecká výchova, což jako celek odpovídalo Tyršem vytčené ideje podle antických vzorů, tj. všestranné osobnosti zdatné tělesně i duševně.

Právě ochotnickému divadlu připadla ve vzdělávacích a kulturních aktivitách Sokola důležitá a nezastupitelná role. Zejména v období 1. republiky zaznamenalo sokolské divadlo nebývalý rozmach – ochotnických souborů bylo bezpočet. Právě v nich byl také velký tvůrčí potenciál, autoři, dramaturgové, režiséři, výtvarníci scény a další.

Vzdělávatelský sbor ČOS se snažil tyto aktivity podporovat – například pořádáním vzdělávacích akcí pro ochotníky, divadelními přehlídkami, ale také odbornými a zároveň velice praktickými články a radami v časopise Vzdělávatel.

Dnes v rámci České obce sokolské působí 74 ochotnických souborů, které pokračují ve více než stoleté tradici sokolského divadla.

Svět loutek ze Sokola Dobruška

Loutkové divadlo se v naší Sokolské organizaci hrálo už od roku 1918 a od roku 1927 byla v sokolovně vybudována i loutková scéna. Po likvidaci Sokola byly zbylé loutky předány do úschovny Městskému muzeu v Dobrušce, kde jsou dosud.

Novodobá historie loutkového divadla v Sokole Dobruška začíná v roce 1999, kdy se s přispěním Městského úřadu a souhlasu výboru Sokola začala budovat stálá scéna v budově sokolovny. Největší zásluhu na tom, že „Svět loutek“, který od roku 1950 s různě dlouhými premiérami hrál pod hlavičkou ZK JAS, přešel pod T.J. Sokol, má jeho dlouholetý principál a zároveň starosta Sokola br. Vladislav Balcar. Jeho obětavá práce přinesla nyní výsledky. Nejde ani spočítat hodiny práce členů souboru, kteří po dokončení stavebních prací museli připravit scénu k provozu.

Od roku 2001 „Svět loutek“ hraje v neděli dopoledne skoro pravidelně jednou za 14 dní od října do dubna. Během doby se nám podařilo vylepšit naše technické vybavení. Pořídili jsme si nový zvukový pult, reproduktory i nahrávací zařízení, protože pohádky hrajeme podle předem namluveného textu. Repertoár máme sestavený převážně pro menší děti s délkou do

45 minut. Loutky jsou vyřezávané, marionetového typu do 50 cm, kulisy a rekvizity vlastnoručně vyráběné starší i nové podle potřeby. Vše se dělá v dílně, šije doma a shání kde je možno. Základem souboru jsou starší a zkušenější loutkáři a technici, ty mladé se snažíme získat a zatím se nám to poměrně daří. Samozřejmě dochází k obměně členů. Nejhorší rána nás postihla skolem obětavého principála VI. Balcara, který do poslední chvíle překonával sám sebe i svou nemoc. Slíbili jsme, že budeme hrát dál tak, jak nás to naučil a snažíme se to udržet.

Od roku 2001 jsme odehráli 41 premiér a také tolikrát jsme hry režírovali. Také jsme zavedli novou tradici. Na zakončení sezony připravíme „Povídání s pimpraty“, kde se mohou děti i rodiče podívat do zákulisí, všechno si prohlédnout a osahat, vidět všechny naše loutky. My tím získáváme další možné spolupracovníky a snad i budoucí loutkáře. Kdo zná rozzářené oči

malých dětí při představení, tak ví, proč to všechno děláme.

Jitka Kozubová,
principálka souboru

Kontakt: sokol@dobruska.net

*Divadelní soubor Svět loutek,
T.J. Sokol Dobruška*

Petra Šikůřová

Bylo, nebylo, existovala v Hostivaři jedna sokolovna. Asi si řeknete: „Na tom přeci není nic divného. Sokoloven je po celé republice přeci plno.“ A máte pravdu. Ale tahle sokolovna není obyčejná. Ve Švehlově sokolovně se

Loutkové divadlo?

Balzám a pohlázení po duši

totiž hraje loutkové divadlo. Ani to ovšem není zase nic tak výjimečného. Tohle divadlo ale pravidelně pořádá přehlídku loutkových divadel Pražský Tajtrlík a snaží se stmelovat amatérské loutkáře v celém Sokole. O loutkovém divadle, loutkářích a amatérské loutkářské scéně nejen sokolské jsme si proto povídali s principálkou hostivařského Divadélka Frydolín Mgr. Petrou Šikůřovou.

Kdy ses ty osobně setkala poprvé s loutkovým divadlem?

Určitě jako dítě. Jako děti jsme chodili do Sluníčka v Dětském domě. No a pak si vybavuji večerníčky – Vepřík a kůzle... Ale až tak mě to nezasáhlo. Nemyslím, že bych se jako dítě rozhodla hrát loutkové divadlo.

To nastalo v jaké době?

Ve chvíli, kdy jsem měla malé děti. Chtěla jsem se věnovat dramatickému umění a věděla jsem, že na dětské představení chodí diváci a že bychom něco takového mohli udělat.

Od začátku jsi uvažovala o loutkách?

Děti byly tenkrát malé a my jsme se s holkama – dalšíma mamin-kama – rozhodly zahrát svým dětem divadlo. Ale musely jsme si vyrobit maňásky. Na Tři prasátka jsme si koupily jedno prasátko, ale protože stálo 150 korun, což na tři prasátka už bylo pro nás tehdy docela finančně náročný, tak jsme našly růžového pejska a růžovou ovečku. Ty jsme různé přešily, zašily, zvětšily čumáček

Petra Šikýřová

a udělaly z nich prasátka. A tak jsme hrály Tři prasátka. Myslím, že nás to hodně bavilo. Hrály jsme za švédskými bednami a selským stolem, přes to jsme přehodily hadr a vyrobily jsme si jakous takous chaloupku z nějakých krabic. Co taky ženský mohly doma vyrobit ... ještě si pamatuju, že jsme měly pec na kůzlátka a u ní bylo z druhé strany vidět, že je to krabice od fidorky, svítila tam na diváky. Jeli-kož nás to bavilo, dohodly jsme se, že budeme hrát pravidelně každou neděli od února do března. A na jedno představení se přišel podívat i Emil Havlík a zděsil se. Na jedné straně byl nesmírně rád, že vzniklo nové loutkové sokolské divadlo, ale měl správný pocit, že o různých technikách loutkového divadla nic nevíme. A proto nás vzal tak trochu pod svá křídla a ještě toho roku, kdy jsme na jaře začínaly, to bylo v roce 1997, nás pozval k sobě do divadélka a naučil nás, jak si můžeme jednoduše maňásky vyrobit pomocí polysterénu. Moc nám pomohl. Zajásaly jsme a mohly jsme rozšířit repertoár.

Kolik je teď v repertoáru pohádek, které se hrají?

Mám jich napsáno 25, ale tolik jich nehrajeme – těch bude asi kolem dvanácti. Vždycky vytvoříme nějakou pohádku, ale ne vždycky se úplně ujme. Někdy se ale k některým zase vrátíme.

Připravuješ na letošek nějakou novou pohádku?

Určitě ano, premiéra je 2. listopadu a jmenuje se to Obr Otesan.

Scénáře bereš kde?

Texty беру z různých starých loutkových sborníků. Dostávám je i od principálů jiných souborů, něco jsem dostala od souboru Pimprle, něco nám věnoval Emil Havlík, něco jsem si pořídila z Dillie.

Co tě na loutkovém divadle nejvíc baví?

Asi taková ta amatérština – že se sejdeme – to profesionální je fajn, ale amatérské má své kouzlo. Nechci zjistit, že jsme najednou profesionálové, kteří jedou kšeft od kšeftu.

Jak cítíš rozdíl mezi amatérem a profesionálem?

Já bych to vůbec nerozlišovala. Mě už to připadá skoro nesmyslné. Stejně na Loutkářské Chrudimi je podle mě uzavřený spolek intelektuálních loutkářů.

Ano, občas se vydaří některé představení, které projde, ale většinou ti, co tam jdou poprvé hrát, tak dostanou přes pusu. Zjistila jsem, že například u nás na Pražském Tajtrlíku je naprosto jiná atmosféra, kdy všechna představení se nějak přijmou a lidé se na ně dívají. A kolikrát představení, která jsou u nás vybraná na Loutkářskou Chrudim, tam pohoří, ale je to tím divákem, který tam jde „nabušený“ ze seminářů. To jsou všechno semináristé a mnozí i teoretikové. Takový mám pocit.

Ale jezdit do Chrudimi na semináře možná není zas tak špatné...

Jde o to, jestli to, co se tam naučí, použijí právě v jejich sokolském divadle...

Je to pravda, sokolské divadlo je asi specifické... Přijde mi, že je víc takové tradiční a Chrudim na mě působí víc alternativně... Proto se asi názorově nemohou sejít?

Ano, přijde mi to tak. Ale tradiční divadlo vlastně hrají i Formani. Když jsem viděla kus marionetového divadla Klepla, bylo to úžasné. Ovšem v Chrudimi jde hlavně o atmosféru ... ta je hodně kritická.

Co myslíš, proč jsou vlastně sokolští loutkáři tak tradiční?

Myslím, že je to tím, že v sokolovnách zůstaly marionety s celým fundusem a k tomu plno původních her.

Ale to jsou texty především z první republiky...

Proč je ale nepoužít? Já je mám také ráda. Je ovšem samozřejmě dobrý, naučit se s texty něco dělat. Ty hry je potřeba zrychlit. Staré texty byly hodně upovídáné. Co se týče například úpravy textů, mohou se přihlásit do některé loutkářské školičky, které Sokol pořádá společně s Nipos Artama. Od 31. října do 2. listopadu 2008 bude v hostivařském Sokole seminář pod názvem Co hrát – tedy práce s textem. Ten, kdo se zajímá o herectví hlasem, ten se může přihlásit na seminář od 7. do 9. listopadu, který plánujeme do Nosticova divadla v Praze. Od 14. do 16. listopadu se bude konat v Přerově kurz Práce se světlem a loutkoherecká dílna zaměřená především na marionety se bude konat v Dobrušce od 5. do

7. prosince. Myslím, že je rozhodně z čeho vybírat.

Mezi soubory by mohla fungovat i nějaká ta výměna scénářů a komunikace by mohla probíhat i v tomto směru.

Určitě, a doufám, že vyjde výzva i v kulturní příloze časopisu Sokol. Když jsme začínali, tak jsme si dělali scénáře sami z notoricky známých pohádek. Ale pak jsem si říkala, ale tohle ty děti všechno znají a navíc jsme to používali v mateřském centru. Ptala jsem se, kde bych sehnala nějaký text. Já je sice potom ráda upravuji, ale přeci jenom potřebuji mít nějakou tu kostru nebo příběh. Docela jsem si našla. Ale zase nevím, jak jsou na tom ostatní.

Předávání scénářů vlastně může fungovat právě i na přehlídkách...

Například Pražský sokolíček takhle získal krásnou marionetovou pohádku od vyškovského souboru na přehlídce v Přerově. Viděli produkci podobných divadel a získali novou hru. Přerovská přehlídka je v tomto výborná a zaplatpánbůh, že ji Maruška Vesmířovská pořádá. Že se tomu věnuje.

Kam by si chtěla hostivařského Frydolina až dostat? Z profesionálního hlediska...

To je těžká otázka. Vždy jsem chtěla, abychom byli slavní... Teď jsme už někam dospěli ... můžeme si vyrobit loutky, každý rok něco vylepšit po technický stránce... Ráda bych, aby nás to hlavně bavilo. Hráli jsme například v Michli v Sue Ryderu. Hráli jsme pohádku Jak Honza přemohl draka a diváci se hned od začátku smáli a reagovali. To nás vyprovokovalo k improvizaci a v tu chvíli se nám výborně hrálo a byl to balzám a pohlazení. Tehdy jsem si říkala: Právě proto se věnuju loutkovému divadlu.

To by asi bylo dobrý si opakovat. Proč hraju loutkový divadlo.

Jo, ale důležitá je tam právě ta vazba z publika. Ty si hraješ a když to lidi baví, tak ti to vrátí zpátky a strašně tě to posílí. Dodá ti to energii tím, že se jim to líbí. Děláš to přeci proto, aby se to lidem líbilo. Jsem ráda za to, kam to spěje, a chtěla bych, aby to neustrnulo. Aby tam pořád byla ta parta lidí, která u nás dělá divadlo, protože je

to baví. Myslím si, že například pro alternu tady u nás ani není divácká základna. U nás to prostě začalo hraním pro děti. I akce, které dělám mimo divadlo, jsou většinou pro děti, dětský dny a tak. Snažím se ale vymyslet něco nového, neustrnout.

S kterou loutkou se tobě osobně hraje nejlépe?

Mám ráda javajku. Dá se s ní víc hýbat a „unes“ víc textu než například maňásek.

Ale maňásek je také docela akční...

To jo, ale na to musí být text. To už musí jet.

Takže je dobrý, aby soubory myslely také na provázání textu s loutkou...

Zase na druhé straně náš soubor hraje dost původních marionetových her a hraje je s javajkami. Ale proto to krácení. Protože to, co unesla marioneta, už neunes maňásek nebo javajka. Naše hry se pořád vyvíjí. Jsou některé, do kterých už nesaháme, ale jsou i takové, které nazkoušíme, odehrajeme a najednou cítíš, že se diváci nebaví, tak je třeba je upravit. Někdy to trvá i několik let, než je hotovo.

Může to být i o tom, že se vyvíjí také dětský divák? Že možná už očekává něco jiného než děti před padesáti lety?

Ale ti nejmenší, pro které hrajeme, pořád ještě vyrůstají na Krtečkovi. Je pro ně úžasný, že je v sále tma a pak se rozsvítí okénko, ve kterém se něco děje.

Ono se řekne, že ti nejmenší jsou nejděčnější diváci, ale ono to asi není zas tak jednoduchý pro ně hrát...

Musí tam být rychlá výměna kulís a používat efekty, jinak začnou děti lítat po sále.

Text a foto Jana Jandovská K.

Ze hry Obr Otesan

Výtvarné umění a fotografie

Galerie V chodbě

Kultura v Sokole není jen mýtus

Když se řekne Sokol, většina lidí si pravděpodobně představí sport, fér hru a Slet. A jistě to tak je. Ale není to jenom to. Vždyť Sokol je kultura – ochotnické loutkové divadlo, činohra, hudba, kulturní akce pro děti i dospělé a ... výstavy.

Zdá se vám to nepravděpodobné? Ano, o výstavách v Sokole opravdu není moc slyšet. Ale to

ve spojovací chodbě, hned vedle baru. Pro galerii byla opravdu příhodná, jelikož celá jedna stěna je

i profesionální ozvučení a osvětlení. Za výstavní prostory vystavovatelé nic neplatí, za pronájem kulturního sálu, za ozvučení a nasvícení při vernisážích je však cena již stanovena. Výstavy často i tematicky doplňují aktuální dění ve Švehlově sokolovně. Například při jarním divadelním festivalu Pražský Tajtrlík, kdy se v sokolovně na celý víkend sejdou amatérští loutkáři z celého Středočeského kraje, je možné v galerii V chodbě shlédnout fotky z předšlých ročníků této přehlídky. Nebo při výročí sokolovny se vždy koná výstava historických fotografií vybraných z místního bohatého archivu. V galerii návštěvníci také najdou malou kavárnu, která přiléhá k místnímu baru. Zde každý den najdete rodiče, kteří tu čekají na své cvičící ratolesti, a mezitím si dávají zdejší vyhlášenou kávu na sto způsobů a kochají se právě aktuální výstavou.

Jedna z prvních výstav, která se v galerii V chodbě konala. Postupně se výstavní prostory vylepšovaly – dveře do řelocvičny zakryl kobereček, prostředí zpříjemnilo i vymalování

neznamená, že neexistují. Není moc jednot, které dělají pravidelně vernisáže výstav fotografií či obrazů. O jedné to však vím na sto procent. Jde o T.J. Sokol Hostivař, konkrétně Švehlovu sokolovnu v župě Jana Podlipného. Téměř každý měsíc během celé sezóny se koná v prostorách místní galerie a divadelního foyer nová výstava.

Odhadem z 80 % se jedná o fotografické výstavy, ale objeví se i obrazy či ilustrace. Letos v říjnu je zde například výstava Uklidňující olejomalba malíře Pavla Gregora a hned poté budou následovat krásné ilustrace Kristýny Küblbeckové pod názvem Bříško, bříško, kdo v tobě bydlí.

Výstavní sezóna je tu závislá na provozu Švehlové sokolovny, tudíž výstavy se mění od října do května. Galerie V chodbě se nachází

prosklená a nádherně prosvětluje tento čistě funkcionalistický prostor. Přímo v galerii je 24 výstavních míst s tím, že k výstavám se využívá i foyer místního kulturního a divadelního sálu, kde je dalších osm míst.

Vystavující mohou využít i zmíněného kulturního sálu, kde mohou v době vernisáže promítat fotky, které se do galerie již nevešly. Někteří tento sál použili i ryze divadelně a uspořádali pro návštěvníky malé divadelní představení k doplnění výstavy. Výstava Uklidňující olejomalba byla zase zahájena módní přehlídkou návrhářky Aleny Samislové přímo ve výše zmíněném foyer.

Prostory místní sokolovny jsou natolik multifunkční, že je možné prakticky cokoliv. K dispozici je

Věřím, že galerie V chodbě ve Švehlově sokolovně není jediná sokolská galerie. Tak jako tak o nich však není moc slyšet. Pokud u vás máte podobnou galerii, nebo i úplně jinou, ale pořádáte výstavy, napište nám o tom a pošlete fotky. Určitě stojí za to, dát o sobě vědět. Věřím také, že i jiné jednoty by mohly mít ve svých sokolovnách galerii a pořádat pravidelně (či nepravidelně) výstavy a vernisáže. Věřím, že stačí jen chtít a jít za svým cílem. Jestliže vás tento článek zaujal a rádi byste i vy pořádali výstavy, přijedte načerpat inspiraci do T.J. Sokol Hostivař. Budete vítáni. Nashledanou tedy ve Švehlově sokolovně v galerii V chodbě.

Text a foto Jana Jandovská K.

Výstavy a Sokol

Pořádání výstav historicky k Sokolu nedílně patří. V současnosti je pořádá řada jednot, stejně jako ústředí ČOS v Praze v Tyršově domě.

Většina výstav pořádaná jednotami jsou příležitostné. Ale proč se nezabývat myšlenkou na pravidelnou výstavní činnost, na vytvoření „galerie“, do níž si lidé zvyknou chodit?

Zastavení u autorského práva

Bez alespoň základní orientace v autorském právu se asi neobejde žádný kulturní soubor či sbor. Argument „Jsme ochotníci, amatéři, kulturní činnosti se věnujeme dobrovolně, ve svém volném čase bez finančních odměn, proč bychom tedy měli platit autorská práva, když na vystupování nevýdělaváme“ před zákonem nemůže obstát. Zákon přesně stanovuje, jak dlouho je dramatické, literární, hudební či jiné umělecké dílo autorsky chráněno, a tudíž kdy je potřeba žádat o svolení s jeho provedením, respektive zaplatit poplatky s autorským dílem spojené.

V sokolských podmínkách bychom měli na autorské dílo pohlížet i z jiného úhlu pohledu: například poměrně dost divadelních a loutkových her napsali sokolští ochotníci a loutkáři pro své soubory. Otázka v této souvislosti může znít: Kdo vlastní autorská práva k těmto hrám? Jednota, pro jejíž divadelní či loutkářský (hudební, taneční) soubor byla vytvořena? Nebo přímo člen souboru, který ji napsal? Nabízí se odpověď, že autor, nebo jeho potomci. Ale nemusí tomu tak být sto procentně.

Snadno se zapomene, že autorská práva se nevztahují na samotný text, tedy mluvené či psané slovo, ale také na hudbu, tanec. V praxi se může například stát, že soubor hraje hru, která již není chráněna autorským právem, ale zinscenuje ji v modernějším pojetí odpovídajícím dnešnímu divákovi a použije přitom současnou hudbu, písničku. Z pohledu autorského práva pak je hra „volná“, ale hudba je chráněna a je třeba mít souhlas autora či správce autorských práv a také za použití zaplatit.

Zkrátka, při každé nové hře nebo tanečním, hudebním či pěveckým vystoupením je potřebné položit si otázku, zda je či není chráněna autorským právem a je třeba za použití a předvedení platit. Nikdo asi nenosí autorský zákon v hlavě v přesném paragrafovém znění. Je proto dobré vědět, kam se obrátit pro informace, kde je lze získat a příslušné paragrafy nastudovat. Jako zdroj potřebných základních informací lze jednoznačně doporučit webovou stránku Ministerstva kultury ČR. Zde je přístup k aktuálnímu znění autorského zákona i navazujících vyhlášek a prováděcích předpisů. Z této stránky jsme také vybrali zde zveřejněné časté dotazy k této problematice.

Který právní předpis upravuje autorské právo a práva s ním související?

Autorské právo a práva s ním související, tj. práva výkonných umělců, výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, vysílatelů a dále zvláštní právo pořizovatelů databází jsou upravena zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Úplné znění autorského zákona bylo publikováno pod č. 398/2006 Sb., v částce 126 Sbírky zákonů z roku 2006.

Viz: www.mvcr.cz/sbirka/2006/sb126-06.pdf

Prováděcí vyhláškou k autorskému zákonu je vyhláška č. 488/2006 Sb., kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn, publikovaná v částce 160 Sbírky zákonů.

Viz: www.mvcr.cz/sbirka/2006/sb160-06.pdf

Co je a co není předmětem ochrany podle autorského zákona?

Podle autorského zákona č. 121/2000 Sb. jsou chráněna:

- autorská díla, jejichž definice je obsažena v § 2 odst. 1 autorského zákona (k vymezení pojmu dílo viz odpověď na předchozí otázku).

Dále pak je autorským právem chráněn:

- umělecký výkon, tj. výkon herce, zpěváka, hudebníka, tanečníka atp., kterým dotýčný předvádí, či jinak provádí umělecké dílo a výtvořů tradiční lidové kultury a výkon artisty (viz § 67 odst. 1 autorského zákona);
- zvukový záznam (viz § 75 odst. 1 autorského zákona);
- zvukově obrazový záznam (viz § 79 odst. 1 autorského zákona);
- rozhlasové a televizní vysílání (viz § 83 odst. 1 autorského zákona);
- databáze (zvláštní právo pořizovatele databáze podle § 88 a násl. autorského zákona).

Ustanovení § 2 autorského zákona vymezující pojem autorského díla obsahuje pro odstranění pochyb také výslovné vymezení toho, co autorským dílem není, buď proto, že nesplňuje znaky individuality (není jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora, jako např. denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě), nebo proto, že dané výtvořů nejsou samy o sobě vyjádřením ve vědecké či umělecké formě, tedy např. myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematické a jiné vzorce apod. Autorským právem proto nejsou chráněny např. nejruznější podnikatelské aktivity a záměry, nápady apod.

Kdo jsou kolektivní správci práv?

Kolektivní správci práv jsou podle § 97 autorského zákona č. 121/2000 Sb. právnické osoby se sídlem v České republice, které sdružují autory, výkonné umělce a výrobce zvukových a zvukově obrazových záznamů. Kolektivní správci práv na základě oprávnění uděleného Ministerstvem kultury ČR ve správním řízení vykonávají kolektivní správu práv upravených autorským zákonem. Zastupují nositele práv při udělování souhlasu k užití díla, výkonu a zvukového či zvukově obrazového záznamu, uzavírají licenční smlouvy např. s provozovateli restaurací, provozoven služeb, s pořadateli hudebních produkcí apod., a vybírají autorské odměny. Dále vybírají odměny z nenahraných nosičů a z přístrojů, příslužející nositelům práv v souvislosti s rozmnožováním pro osobní či vlastní vnitřní potřebu, a dále odměnu při opětovném prodeji originálu uměleckého díla. Kolektivní správci zastupují na základě recipročních smluv se zahraničními partnerskými organizacemi také zahraniční nositele práv.

V České republice působí na základě oprávnění udělených MK ČR šest kolektivních správců, každý z nich zastupuje určitou skupinu nositelů práv pro určitá práva: DILIA, OSA, INTERGRAM, OOA-S, GESTOR a OAZA.

Celé názvy a kontakty naleznete na:

www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=360

Přehled kolektivních správců autorských práv

I. DILIA, zastupuje autory děl literárních, dramatických, hudebně dramatických, choreografických a pantomimických, dále autory scénické hudby zvláště vytvořené pro užití v díle dramatickém, choreografickém a pantomimickém a dále dabingové režiséry.

II. OSA, zastupuje autory hudebních děl s textem nebo bez textu, tj. hudební skladatele a textaře.

III. INTERGRAM, zastupuje výkonné umělce a výrobce zvukových a zvukově obrazových záznamů.

IV. OOA-S, zastupuje autory výtvarných děl, tj. děl malířských, grafických, sochařských, fotografických a děl vyjádřených postupem obdobným fotografii, děl architektonických, včetně děl urbanistických, a dále výtvarné autory obrazové složky audiovizuálních děl, tj. kameramany, architekty, scénografy a ostatní výtvarníky audiovizuálních děl.

V. GESTOR, zastupuje autory výtvarných děl při výkonu jejich práva na odměnu při opětovném prodeji originálu díla uměleckého.

VI. OAZA, zastupuje zvukaře – autory, tj. mistry zvuku.

Celé názvy a kontakty:

www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=360

Fundraising je...

systematická činnost, pro níž má čeština krásné pojmenování dobročinnost, jejímž výsledkem je získání finančních či jiných prostředků na obecně prospěšnou činnost organizací nebo jednotlivců. Organizacemi bývají zpravidla nevládní neziskové organizace, rozpočtové nebo příspěvkové organizace, obce, mikroregiony, kraje, církve, v některých státech i politické strany a v neposlední řadě i podnikatelské subjekty poskytující veřejně prospěšnou službu. Oslovenými dárci bývají jednotlivci (mecenáši nebo sponzoři), firmy, nadace, státní úřady, orgány místní nebo krajské (regionální) samosprávy, orgány EU. V rámci fundraisingu lze též pořádat benefiční akce, prodávat určité výrobky nebo služby nebo organizovat kluby přátel, jejichž členové pravidelně přispívají na činnost podporované organizace. Člověk, který se zabývá fundraisingem, se označuje jako fundraiser. Bývá kmenovým zaměstnancem organizace nebo externistou.

Fundraising

aneb Jak si říct o peníze

Když jsem se letos na jaře dověděl o možnosti účastnit se Středoevropského symposia uměleckého managementu, který pořádalo americké Kennedyho centrum – českým organizátorem byl DOX Praha, nebylo proč s přihláškou váhat. Zejména když tématem bylo Jak získávat peníze na uměleckou činnost. Tedy téma, které trápí nejen profesionály, ale i ty, kteří se kultuře věnují „amatérsky“. Tedy téma nanejvýš aktuální i pro sokolské kulturní soubory, sbory a další aktivity.

O poznatky získané na sympoziu bych se rád s vámi podělil. Obsah dvoudenního symposia ale lze těžko vtěsnat do jednoho článku, a tak tento text berte jako první část seriálu, který vznikl na základě výkladu vedoucího symposia Michaela M. Kaisera z Kennedyho centra. A protože je zároveň fundraiser s letitými zkušenostmi, opíral se při vedení symposia a svých výkladech o příklady ze své praxe.

Kultura a společnost

Výchozí pozice kulturních organizací u nás a v USA je asi v mnohém rozdílná. Základní problémy a přístupy jsou ale v mnohém obdobné nebo stejné. Když M. Kaiser diskutoval s plénem o tom, proč se kulturním organizacím nedaří získávat finance na svoji činnost, lze diskusi shrnout do několika bodů:

- Média mají malý zájem o menší kulturní zařízení.
- Vztah veřejnosti k dárcovství – v USA 50–60 % příjmů v kultuře pochází od dárců, v ČR je to nesrovnatelně méně. Kultura dárcovství je u nás na nižší úrovni.
- Malý trh – počet diváků i podporovatelů (dárců, sponzorů) je v českém prostředí poměrně omezen, při získávání finančních příspěvků a darů soutěží kultura se sportem; v přízní dárců či sponzorů se sportem spíše prohrává. Ve sportu má sponzor jistotu, že jeho reklamou či zmínkou o sponzorství zhlédne více diváků než při divadelním představení či při jiné sportovní akci (což souvisí nejen s přízní diváků a jejich množstvím, ale především s rozdílem v kapacitě stadionů a menších sálů – divadelních, výstavních apod.).

Rozvírající se nůžky

Všeobecně platí, že náklady neustále rostou – jak v hospodářské sféře, tak v kulturní. Rostou ceny energií, stejně jako surovin, výrobků a služeb. Proč se hospodářská sféra s růstem nákladů vyrovnává lépe než kulturní? Příčiny jsou dvě.

První: Firmy čelí zvýšeným nákladům zvyšováním produktivity (kromě jiných prostředků, které mají k dispozici). V umění lze těžko produktivitu zvyšovat – produktivita divadelního představení, koncertu atd. je víceméně stále stejná.

Druhá: Firmy čelí zvyšování nákladů zvyšováním zisků (takovými prostředky, jako např. novými aktivitami, rozšířením výroby, cenami, opatřeními v odbytu, zmíněnou vyšší produktivitou atd.). To v kultuře dost dobře nejde. Výše zisku je limitována počtem sedadel, které nelze navyšovat. Amfiteátr v Aténách má stejnou kapacitu diváků jako před 2000 lety.

Náklady v kultuře neustále rostou, zatímco příjmy jsou vesměs stabilní (ponecháme-li stranou možnost zvyšovat cenu vstupenek, což je dost limitované). Nůžky mezi náklady a příjmy se tedy v kultuře neustále více rozvírají.

Jak toto rozvírání zastavit? Hledáním finančních zdro-

jů. Ty – podle jejich charakteru – mohou být v podstatě tři.

1) Získat peníze od státu či obce. To může být problematické (jak například v poslední době ukázal příklad Prahy a jejích příspěvků divadlům). Souborů a dalších kulturních aktivit přibývá, ale veřejné prostředky na kulturu spíše nerostou. K tomu neuhradí všechny náklady.

2) Zvýšení cen vstupenek je problematické. Čím dražší jsou vstupenky, tím více je kultura pro lidi méně přístupná. Důsledkem tedy bývá pokles návštěvníků. Některé umělecké soubory se snaží získávat prostředky prodejem různých produktů (trička s logem souboru, nahrávky koncertu či představení atd.). To ale nijak výrazně nepomůže, protože je poměrně málo kupujících a zároveň vznikají další náklady spojené s jejich výrobou.

3) Získat soukromé zdroje, tedy dárce, sponzory je podle všeho jediným účinným způsobem, jak rozvírání nůžek zpomalit či zastavit. Získat ale soukromé zdroje není nijak snadné a vyžaduje dlouhodobou mravenčí práci.

V USA je poměrně rozšířené i „drobné dárcovství“ – tedy nejen větší částky od firem, ale také menší obnosy od občanů. U nás se tento způsob projevuje spíše při různých charitativních sbírkách, ale jinak není tolik běžný. Nejedná se přitom o veřejnou sbírku, k níž je potřebné úřední povolení, ale o dobrovolný dar občana, který chce podpořit konkrétní kulturní organizaci a přispět jí na činnost – třeba stokorunou či jinou drobnější částkou.

Jak najít dárce?

Základním předpokladem pro nalezení dárců a vzbuzení jejich zájmu je dobře propagované dobré umění. A také dobré jméno. Kulturní soubor či organizace horko těžko bude shánět dárce, sponzora, když o její činnosti nikdo nebo téměř nikdo pořádně neví. Řečeno slovy ekonomů – bez marketingových činností to moc dobře nejde. Přitom nejde „jen“ o vylepení plakátů či umístění informací na webovou stránku. Jedná se o dlouhodobou mravenčí práci obsahující například zasílání zpráv do vybraných sdělovacích prostředků, zvaní na představení, pravidelná komunikace s obcí atd. Nejde o to přicházet jen s otevřenou dlaní k potenciálním dárcům, ale pravidelně s nimi být v kontaktu. I když se finanční situace zhoršuje, nelze vyškrtnout propagaci a marketingové činnosti.

Na sympoziu M. Kaiser v této souvislosti uvedl: „Jsem překvapen, kolik uměleckých organizací dělá pravý opak. Když nedostaly slíbené peníze, omezily rozsah produkce a marketing. Například newyorské divadlo, které na tom bylo finančně velice špatně, začalo šetřit tak, že sedm let mělo na repertoáru balet Romeo a Julie, protože je to levné. Výsledkem byl úbytek zájmu diváků, dopad toho byl i v propagaci a také v uměleckém růstu a renomé. Druhým příkladem může být královská

Finance

opera, která měla dluh v přepočtu 500 milionů korun. Situaci řešili zrušením představení na jeden a půl roku. To byl chybný postup, který neřeší problém. Když takováto „mezera“ trvá příliš dlouho, tak může organizaci i „zabít“.

Východiskem z finančních potíží je nalézt vhodné dárce. Podle zkušeností asi jednu čtvrtinu dárců přitahují hvězdy. Ale tři čtvrtiny dárců se rozhodují podle toho, jak je zajímaví vystoupení uměleckého souboru, přitahují je rovněž věrní diváci. Začít takovéto dárce hledat až v době finančních potíží je pozdě. Získávání dárců je dlouhodobý proces, který lze rozdělit do tří základních etap:

- 1) plánování,
- 2) budování identity organizace,
- 3) samotný proces získávání dárců, tedy fundraising.

První etapa – plánování

Plánovat je třeba s delším výhledem. Asi pochybovačně zakrouťte hlavou, ale M. Kaiser uvádí, že plánovat je třeba na čtyři roky dopředu. Samozřejmě ne do detailu každého dne, ale mít na toto období naplánované větší a důležitější projekty – premiéry, pořádání festivalů, turné atd.

Na sympoziu dal M. Kaiser k dispozici dvacet pravidel plánování. Zde je přetiskujeme, je však třeba nebrat je jako dogma, ale zamyslet se nad nimi a aplikovat do své činnosti.

1. Plánování je spíše stavem mysli – otevřeností přístupu, než líbivým dokumentem či dlouhodobým procesem.

2. Nejlepší plánovači a stratégové postupují tak přirozeně, až se zdá, že jednájí intuitivně. Ve skutečnosti ale postupují podle jasně promyšleného logického rámce.

3. Dobře postavený plánovací proces může pod energickým vedením a s vynaložením přiměřených prostředků vyústit do kvalitního plánu ve velmi krátkém čase.

4. Ujistěte se, že celý proces vede osoba se zkušenostmi s plánováním; může jí být pracovník organizace, člen správní rady, externí dobrovolník či placený konzultant.

5. Zajistěte, aby členy plánovací skupiny byli členové správní rady, zaměstnanci organizace a umělci. Každý by měl cítit svůj díl spolurozhodování a spoluodpovědnosti.

6. Plánovací proces není procesem demokratickým. Účelem plánu je předložit nejlepší možnou variantu pro dosažení cílů organizace, ne pouze prázdné prohlášení uspokojující všechny a nikoho. Neočekávejte, že plán napíše celá skupina – vedoucí skupiny musí být ochoten napsat návrhy jednotlivých oblastí; členové plánovací skupiny by měli dodat připomínky k jednotlivým návrhům.

7. Nejlepší plány jsou komplexní a ucelené; pouhé hromadění jednotlivci upřednostňovaných strategií je zřídka kdy korunováno úspěchem. Plánování vychází z omezených zdrojů. Každý musí být připraven k obtížnému výběru.

8. Stanovením rámce a cílů plánování se zvýší jeho účinnost a výsledkem je lepší plán. Pokud pouze shromáždíte skupinu osob a požádáte je o vytvoření plánu, dosáhnete jen mála, navíc během dlouhého časového období.

9. Plán musí být motivován silným a jednoznačným posláním. Dodržováním poslání se zajistí, že všichni „táhnou za jeden provaz“ a zároveň používají

Dobrá úroveň, dobré jméno, dost diváků – tři D pro oslovení dárců a sponzorů

jednotný způsob poměřování úspěchu. Plán bez poslání je nesmyslný.

10. Poslání bez strategie je pouhým přáním. Plán musí být víc než výčet cílů. Musí být konkrétní.

11. Plán dělá strategickým plánem jasně uvědomění si významu prostředí a jeho využití při tvorbě plánu. Co se okolo nás odehrává a jak to působí na klíčové body úspěchu ve vaší branži.

12. Informace o prostředí, v němž se pohybujete, sbírejte ve svých oborových spolicích, z médií, od nezávislých expertů, z internetu atd. Nedělejte nepodložené odhady, nespokojte se s povšechnými informacemi.

13. Jestliže vám rozbor prostředí odhalí klíče k úspěchu, objektivní pohled na silné a slabé stránky vaší organizace – jejich interní analýza – by měl prozradit, jsou-li vám tyto úspěch podmiňující faktory vlastní.

14. Je bezpodmínečně nutné, aby se interní analýza zakládala na objektivním pohledu na vaši organizaci. Sebeopřehodňování i sebehodnocování nikam nevedou. Plánování musí být založeno na povstivosti.

15. Porovnáte-li svou organizaci s jí podobnými, lépe pochopíte své opravdu silné a slabé stránky. Poučný může být i pohled zvenčí.

16. Strategie by měly vycházet z interní analýzy a z analýzy prostředí. Pokud vaše organizace nemá vlastnosti potřebné k dosažení úspěchu, jakou strategií to překonáte? Máte-li „klíč k úspěchu“, jak tyto silné stránky ochráníte a využijete?

17. Strategie musí být podloženy operačním plánem, jenž stanoví, kdo a v jakém časovém horizontu bude odpovědný za uskutečnění dílčích kroků.

18. Z finančního plánu musí být jasné, že navržené strategie jsou realizovatelné. Pokud ne, je nutné přehodnotit strategické a operační plány.

19. Konečný plán může být významným nástrojem pro jednání s dárci, potenciálními členy správní rady, zaměstnanci, Radou a médii. Zkušenosti dárců ocení důkladný a nezkreslující rozbor.

20. Proces plánování je úspěšný pouze v případě, že jeho účastníci chápou logiku plánování natolik, že jsou schopni měnit plán v souladu se změnami prostředí. Pokud se v organizaci všichni naučí „Myslet takto strategicky“, organizace bude jistě úspěšná.

Zdeněk Kubín

(příště: pravidla budování identity)

Definovat své poslání

„Jestliže se neshodnete na tom, jaké je vaše poslání, je to plýtvání a ztráta peněz,“ říká Michael Kaiser s Kennedyho centra.

Zformulovat své poslání znamená střídavě, bez vzletných slov, formulovat, čeho chceme dosáhnout.

V kulturní oblasti je to složitější než v ekonomické sféře, ale v podstatě jde o odpovědi na tři základní otázky:

- 1) Co se snažíme nabídnout a dělat.
- 2) Pro koho, pro jaké diváky to chceme dělat.
- 3) Kde to chceme dělat.

Dobrá definice poslání má obsahovat tzv. 4C, když má být:

- 1) konsistentní,
- 2) komplexní (vše co děláme),
- 3) jasná (ne úřední či filozofický jazyk),
- 4) koherentní (musí dávat smysl).

Přehlídky sokolské kultury 2009

VI. národní přehlídka sokolských ochotnických souborů

Boskovice, 4.–5. dubna 2009
(moravská část)

Lázně Toušeň, 25.–26. dubna
a 23.–24. května 2009
(česká část)

Národní přehlídka sokolských loutkářských souborů

Přerov, květen 2009